
5 Instructieprogramma voor fietsende kinderen en ontmoediging autogebruik van en naar school

Mevr. A. Meulman, leerkracht O.B.S.
Albert Schweitzerschool te Zevenaar.

Inleiding

'Mam, het regent! Breng je me met de auto naar school?' Deze kreet komt regelmatig voor als het 's morgens vroeg regent. En dit geldt niet alleen voor de basisschoolkinderen. Met de auto naar het werk of naar school is natuurlijk een stuk prettiger dan met de fiets door de regen fietsen. Maar vaak denken ouders en kinderen er niet bij na welk gevaar het met zich mee brengt. Veelvuldig komt het voor dat voor scholen de auto's dubbel geparkeerd staan en daardoor zorgen voor gevaarlijke situaties. In combinatie met fietsende kinderen kan de straat voor school ontzettend druk en onveilig worden. Ook fietsende kinderen zorgen voor gevaarlijke situaties en maken het de voetgangers en automobilisten soms erg moeilijk. Kijkt men beter naar de fietsende kinderen, dan kan gesteld worden dat kinderen vaak 'niet verder kijken, dan hun neus lang is'. Dit is ook niet verwonderlijk. De kinderen op de basisschool kunnen wel naar school fietsen, maar kunnen nog niet voldoende omgaan met geschreven en ongeschreven regels van het verkeer.

Deze problemen geven aan waarom de O.B.S. Albert Schweitzerschool voorstander is van dit project: "Instructieprogramma voor fietsende kinderen en ontmoediging van het autogebruik naar school".

Het streven naar een veilige schoolroute voor basisschoolkinderen dateert al van mei 1992. Twee leden van de medezeggenschapsraad van de school hebben toen de taak op zich genomen om de schoolomgeving veiliger te maken; minder auto's voor de ingangen van de school en een overzichtelijk straatbeeld creëren voor de kinderen. Steeds vaker komt het voor dat kinderen bijna de dupe worden van een onoverzichtelijk straatbeeld. Vooral de leeftijdsgroep 4- tot 6 jarigen kunnen verkeerssituaties slecht overzien. Tijdens het uitgaan van de school levert dit gevaarlijke situaties op.

De Gemeente Zevenaar startte rond september 1992 het project 'sociale vernieuwing binnen de wijk Zonnemaat in Zevenaar'. Dit project lag in het verlengde van de problematiek van de O.B.S. Albert Schweitzer. Samen met de coördinator hiervan hebben de twee leden van de medezeggenschapsraad een voorlichtingsavond georganiseerd voor ouders van de school, de buurtbewoners en andere belangstellenden over deze verkeersproblematiek. De school zelf stond een week lang in het teken van "Samen veilig naar school". Op school werden diverse activiteiten rond dit thema uitgevoerd (kringgesprekken, tekenen/knutselen, dramatiseren, zingen, een enquête invullen, fietscontrole laten uitvoeren door de politie, werkstukken maken etc.). N.a.v. de voorlichtingsavond is er een verkeerswerkgroep ontstaan bestaande uit ouders van de school, een leerkracht, een ouderraads-lid, een lid van de medezeggenschapsraad, buurtbewoners, en de coördinator van het project 'sociale vernieuwing'. De coördinator fungeerde als intermediair tussen de Gemeente Zevenaar en de Verkeerswerkgroep.

Verkeerswerkgroep

Vanaf die tijd heeft de verkeerswerkgroep zich ingezet voor een veilige schoolroute. Geleidelijk aan werden de knelpunten duidelijker en de oplossingen zichtbaarder. De Gemeente Zevenaar en de buurtbewoners speelden hierin een zeer belangrijke rol. Het resulteerde in een voorstel aan Burgemeester en wethouders, om de weg voor de school, de Kardinaal de Jongstraat, door middel van een stop- en parkeerverbod autovrij te maken. Dit voorstel stuitte op bezwaren bij buurtbewoners. Uiteindelijk besloot de Raad van State in december 1993 voor het parkeerverbod. Naast de nodige informatie naar Gemeente, buurtbewoners en ouders toe, heeft de verkeerswerkgroep in november 1993 opnieuw een actieweek georganiseerd in samenwerking met de school. Dit keer was het thema: 'Veilig naar school, laat de auto thuis'. De kinderen hebben zich in de actieweek bezig gehouden met allerlei activiteiten rondom dit thema. Tevens was er voor iedere groep een verkeerswedstrijd georganiseerd. Tijdens de week was het autogebruik opvallend laag! Op dit moment werkt het stop-en parkeerverbod goed. Toch merkt de school dat de regel niet 100% werkt.

Experiment

Vorig jaar, januari 1993, werd de O.B.S. Albert Schweitzerschool benaderd door het Regionaal Orgaan Verkeersveiligheid Gelderland en de SWOV voor een experiment met een trainingsprogramma voor ouders. Aangezien de inhoud van het voorgenomen project goed aansloot bij de toen heersende verkeersproblematiek, is de school een samenwerkingsverband aangegaan. Het project kreeg als naam: 'Instructieprogramma voor fietsende kinderen en ontmoediging autogebruik van en naar de school'. Het VSC (Verkeerskundig Studie Centrum) voert het project nu uit, de financiën komen van de hoofdafdeling Veiligheid van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat en van het Regionaal Orgaan Verkeersveiligheid Gelderland.

Het project bestaat uit:

1. een instructieprogramma; een videoband voor ouders van kinderen in het basisonderwijs
2. een ouderbrochure
3. lesmaterialen voor de leerkrachten ter ondersteuning van het instructieprogramma

De eerste twee produkten zullen op ouderavonden van de school worden gepresenteerd.

Het Instructieprogramma

Het instructieprogramma bestaat uit een videoband voor de ouders van kinderen in het basisonderwijs. De videoband heeft als werktitel: 'Veilig op de fiets'. De videoband duurt ongeveer 15 minuten en is in opdracht van het VSC gemaakt. De videoband 'Veilig op de fiets' bevat achtergrondinformatie over fietsende kinderen als verkeersdeelnemers en geeft praktische voorbeelden van oefeningen die met kinderen gedaan kunnen worden. Door afwisseling in vertelvormen is er een informatief en afwisselend programma ontstaan. Het zal de kijkers zeker aanspreken. De gespeelde personages vertellen in hun eigen woorden hoe zij tegen kinderen en fietstraining aankijken.

Het videoprogramma sluit aan bij het ontmoedigen van het autogebruik en stimuleert het fietsgedrag van de kinderen. Aangezien scholen niet altijd de tijd hebben om met kinderen in de praktijk te oefenen, is het zeer belangrijk dat ouders zelf met hun kinderen oefenen. Samen met de ouders kan de school het kind duidelijk maken dat fietsen in het verkeer een serieuze bezigheid is. Het videoprogramma geeft op een positieve wijze aan, hoe de ouders kunnen oefenen met hun kind. De nadruk ligt op kort oefenen en positief stimuleren en zelf, als ouder, met het kind de oefeningen voordoen en begeleiden. Door de fietstraining kunnen de ouders meehelpen aan de veiligheid van hun kind in het verkeer. De videoband is zo gemaakt dat het de ouders zal motiveren om mee te werken aan het project. Door de speelse opzet van het videoprogramma zal de inhoud goed overdraagbaar zijn naar andere scholen.

Er is voor de opzet een ouder met een kind uit iedere leeftijdsgroep gekozen: een schoolhoofd met zijn dochter, een moeder met haar zoon, en een rij-instructeur met zijn zoon. Vanuit de diverse achtergronden praten de ouders over fietsgedrag en verkeersveiligheid rondom de scholen. De leeftijdsgroepen zijn verdeeld in:

- 5 tot en met 7 jarige kinderen
- 8 tot en met 10 jarige kinderen
- 10 tot en met 12 jarige kinderen

Het programma zelf bestaat uit 5 blokken:

- Blok 1 vormt de inleiding.
- Blok 2 behandelt het belang van fietsbeheersing en het kunnen maken van een noodstop. Tevens geeft dit blok oefeningen voor 5- tot en met 7 jarigen.
- Blok 3 behandelt het belang van vaste procedures voor manoeuvres en geeft hiervan voorbeelden van oefeningen voor de groep 8- tot en met 10 jarigen.
- Blok 4 behandelt de omgang met ander verkeer en geeft oefeningen voor de groep 10- tot en met 12 jarigen.
- Blok 5 sluit af met een korte samenvatting van de blokken 1 tot en met 4.

De ouderbrochure

Naast het videoprogramma heeft het VSC een ouderbrochure gemaakt. In deze brochure wordt de instructie van het fietsprogramma uitgelegd. Tevens geeft de brochure achtergrondinformatie over kinderen in het verkeer. De achtergrondinformatie gaat in op vragen zoals: wat moet je als fietser leren, wat gaat er fout, waarom is oefenen nodig, welke strategieën er zijn, waarom kinderen een bijzondere groep verkeerdeelnemers zijn... In het tweede deel staan de oefeningen voor de verschillende leeftijdsgroepen. Iedere leeftijdsgroep heeft zijn eigen kleur. Zodoende zijn de oefeningen gemakkelijk te herkennen voor de ouders. Alle oefeningen verlopen volgens een vast patroon, het zogenaamde stappenplan. Dit stappenplan ziet er als volgt uit:

- stap 1 : uitleggen van de situatie/oefening
- stap 2: zelf voordoen (ouder doet voor)
- stap 3: samen doen (ouder fietst naast het kind en zegt wat het moet doen)
- stap 4: alleen doen (ouder fietst achter het kind zonder iets te zeggen)
- stap 5: bespreking (ouder legt de nadruk op wat er allemaal goed ging)

Als voorbeeld van een oefening voor de leeftijdsgroep 6- tot 8 jarigen, een korte omschrijving van 'de positie op de weg':

De juiste positie op de weg voor fietsers is ongeveer 30 cm van de stoep-rand of de berm. Kinderen kunnen nog niet echt in een rechte lijn fietsen. Ze slingeren altijd een beetje. Met deze afstand is de kans groot, dat de trapper tegen de stoep-rand komt, waardoor het evenwicht wordt verstoord of dat de fiets in de berm komt, waardoor hij vrijwel onbestuurbaar wordt. Laat uw kind de juiste positie zien en laat het vervolgens een eindje fietsen op een recht weg zonder geparkeerde auto's. Blijf er ook bij andere oefeningen steeds op letten.

De ouderavonden

Het videoprogramma en de ouderbrochure zullen tijdens een ouderavond worden aangeboden aan de ouders. In overleg met het VSC zal de school tijdens het project 2 ouderavonden worden georganiseerd waarin het instructieprogramma zal worden vertoond en de ouderbrochure zal worden besproken. Tevens zal er op de ouderavonden gelegenheid zijn om vragen te stellen over de fietstraining. Tijdens deze ouderavonden zullen ook andere instanties, zoals de Gemeente, journalisten en de Gemeente politie worden uitgenodigd ter ondersteuning van het project. Via het maandelijkse mededelingenblad worden de ouders op de hoogte gebracht van de ouderavonden. Indien mogelijk, zullen de resultaten van de kinderen worden tentoongesteld op deze ouderavonden.

De ouderavonden richten zich niet alleen op de ouders van de 6- tot en met 12 jarige kinderen. De school acht het noodzakelijk om ook de ouders van 4- en 5 jarigen in aanraking te brengen met de fietstraining. Deze ouders zullen dan goed voorbereid hun kinderen kunnen begeleiden.

Lesmaterialen ter ondersteuning

De lessen zijn gebaseerd op 3 thema's:

- fietstraining
- milieu/bereikbaarheid
- veiligheid

Iedere les zal bestaan uit een van deze thema's. De thema's vloeien vaak in elkaar over. De tijdsduur van de les varieert van een half uur tot drie kwartier. Voor de jongere kinderen zal de les ongeveer een half uur duren, gezien hun opnemingsvermogen en concentratievermogen. Voor de oudere kinderen zal de les ongeveer drie kwartier duren.

Voor de jongere kinderen zal er gebruik worden gemaakt van de werkvorm kring. In de kring (alle stoelen van de kinderen zijn gevormd tot een kring) zal de leerkracht met de kinderen over het thema praten, vertellen, voorlezen etc. Na deze kringactiviteit kan de verwerking plaatsvinden aan de tafel van het kind, bijv. door middel van een werkblad met vragen, een knutselopdracht etc. Ook kan er gebruik worden gemaakt van het schoolplein-pakket van de methode Straatwerk. Onder begeleiding van een ouder of leerkracht kunnen de kinderen omgaan met nagebouwde verkeerssituaties. De methode Straatwerk heeft hiervoor materiaal ontwikkeld op kind-hoogte om verkeerssituaties te kunnen oefenen. Er zijn bijv. plastic stroken waarvan de leerkracht stopstrepen, wegen en auto's kan maken.

Als voorbeeld van een oefening voor de leeftijdsgroep 6- tot 8 jarigen, een korte omschrijving van 'de positie op de weg':

De juiste positie op de weg voor fietsers is ongeveer 30 cm van de stoep-rand of de berm. Kinderen kunnen nog niet echt in een rechte lijn fietsen. Ze slingeren altijd een beetje. Met deze afstand is de kans groot, dat de trapper tegen de stoep-rand komt, waardoor het evenwicht wordt verstoord of dat de fiets in de berm komt, waardoor hij vrijwel onbestuurbaar wordt. Laat uw kind de juiste positie zien en laat het vervolgens een eindje fietsen op een recht weg zonder geparkeerde auto's. Blijf er ook bij andere oefeningen steeds op letten.

De ouderavonden

Het videoprogramma en de ouderbrochure zullen tijdens een ouderavond worden aangeboden aan de ouders. In overleg met het VSC zal de school tijdens het project 2 ouderavonden worden georganiseerd waarin het instructieprogramma zal worden vertoond en de ouderbrochure zal worden besproken. Tevens zal er op de ouderavonden gelegenheid zijn om vragen te stellen over de fietstraining. Tijdens deze ouderavonden zullen ook andere instanties, zoals de Gemeente, journalisten en de Gemeente politie worden uitgenodigd ter ondersteuning van het project. Via het maandelijkse mededelingenblad worden de ouders op de hoogte gebracht van de ouderavonden. Indien mogelijk, zullen de resultaten van de kinderen worden tentoongesteld op deze ouderavonden.

De ouderavonden richten zich niet alleen op de ouders van de 6- tot en met 12 jarige kinderen. De school acht het noodzakelijk om ook de ouders van 4- en 5 jarigen in aanraking te brengen met de fietstraining. Deze ouders zullen dan goed voorbereid hun kinderen kunnen begeleiden.

Lesmaterialen ter ondersteuning

De lessen zijn gebaseerd op 3 thema's:

- fietstraining
- milieu/bereikbaarheid
- veiligheid

Iedere les zal bestaan uit een van deze thema's. De thema's vloeien vaak in elkaar over. De tijdsduur van de les varieert van een half uur tot drie kwartier. Voor de jongere kinderen zal de les ongeveer een half uur duren, gezien hun opnemingsvermogen en concentratievermogen. Voor de oudere kinderen zal de les ongeveer drie kwartier duren.

Voor de jongere kinderen zal er gebruik worden gemaakt van de werkvorm kring. In de kring (alle stoelen van de kinderen zijn gevormd tot een kring) zal de leerkracht met de kinderen over het thema praten, vertellen, voorlezen etc. Na deze kringactiviteit kan de verwerking plaatsvinden aan de tafel van het kind, bijv. door middel van een werkblad met vragen, een knutselopdracht etc. Ook kan er gebruik worden gemaakt van het schoolplein-pakket van de methode Straatwerk. Onder begeleiding van een ouder of leerkracht kunnen de kinderen omgaan met nagebouwde verkeerssituaties. De methode Straatwerk heeft hiervoor materiaal ontwikkeld op kind-hoogte om verkeerssituaties te kunnen oefenen. Er zijn bijv. plastic stroken waarvan de leerkracht stopstrepen, wegen en auto's kan maken.

Aangezien in de hele school het project uitgevoerd wordt, zorgt het VSC ook voor materialen voor de kleutergroepen. Door middel van voorbereidende activiteiten in de kring en het hierboven genoemde schoolpleinpakket, kunnen ook de kleuters hierdoor zich voorbereiden op toekomstige deelname aan het verkeer.

De oudere kinderen gaan gericht aan het werk. Met behulp van het leerlingenboek en werkboekje van de methode Straatwerk en het aangereikte materiaal van het VSC, zal er met de kinderen gesproken worden over de thema's. Er zal dieper op de inhoud van de thema's worden ingegaan, naar gelang de leeftijd van het kind. Discussie in de hoogste groepen kunnen dan ook onderdeel zijn van een les.

De leerkracht begeleidt deze lessen. De verwerking van een les kan enorm variëren en is afhankelijk van de beginsituatie van de kinderen. Enkele voorbeelden van een verwerking:

- in een klein groepje, onder begeleiding van een leerkracht of ouder, een fietsoefening laten uitvoeren
- in 2-tallen of 4-tallen een affiche ontwerpen gericht op een van de thema's
- een klein groepje kinderen zelf een fotoserie laten maken over een van de thema's

Aan het einde van het project is er een gezamenlijke afsluiting van alle groepen. Iedere groep laat een activiteit zien; gericht op de verkeers-thema's. Het kan bijv. een toneelstukje zijn, een liedje, een gedicht etc. De verkeerwerkgroep zal aan het einde van de middag ieder kind een presentje (dat te maken heeft met de thema's) geven, als afsluiting van het project.

Evaluatie

Voordat het project begint zullen de leerkrachten van de groepen 3 tot en met 8 op de O.B.S. Albert Schweitzer een vragenlijst door de kinderen laten invullen. Aan het einde van het project zal er ook een vragenlijst worden ingevuld. Het VSC zal de vragenlijsten verzorgen. Een controleschool zal dezelfde lijsten invullen. Na het project worden de resultaten vergeleken met elkaar. Voor het autogebruik zal een soortgelijke vragenlijst worden gehanteerd. Ook zullen de ouders en leerkrachten worden verzocht om evaluatieformulieren in te vullen. Het VSC verwerkt alle resultaten en presenteert daarna een eindrapportage en een draaiboek. Deze resultaten en het draaiboeken kunnen dienen als voorbeeld voor een andere school.

Tot slot nog enkele overwegingen voor anderen.

- Ouders motiveren is niet gemakkelijk. Door ouders tijdig en grondig te informeren en hen - indien mogelijk - persoonlijk aan te spreken, is de motivatie om te komen groter.
- Goed en duidelijk voorlichtingsmateriaal, gecombineerd met resultaten van de kinderen werkt motiverender dan een theoretisch verhaal.
- Kinderen zijn een uitstekend medium om ouders te motiveren.
- (Korte) projecten ieder jaar laten uitvoeren/herhalen werkt beter dan een lang project.
- Goed uitgewerkt lesmateriaal voor de leerkrachten zal het project positief beïnvloeden.

En als laatste blijft deze opmerking nog altijd een grote rol spelen, ondanks het trainen van fietsgedrag: 'Kinderen blijven kinderen' en zijn de meest kwetsbare deelnemers in het verkeer. En dit mogen wij, volwassenen, niet vergeten!

Pak de fiets, laat de auto staan.....en help het jonge kind een goede verkeersdeelnemer te worden.

Informatie:

ROV Gelderland

Postbus 9090

6800 GX ARNHEM

tel.no. 085-599840